

doc. MUDr. Bořivoj Dvořáček, CSc.

(1920–2014)

Doc. MUDr. Bořivoj Dvořáček, CSc. se významně podílel na osamostatnění oboru anesteziologie a resuscitace od chirurgie, vzniku samostatné specializace anesteziologické sestry, vzniku lůžkových anesteziologicko-resuscitačních oddělení, propagaci a praktickém výcviku výuky neodkladné resuscitace na školách, zavedení jednorázových injekčních stříkaček a mnoho dalšího. Celosvětově je znám svým výzkumem o centrálním anticholinergním systému. Je po něm pojmenována cena ČSARIM za nejlepší původní práci v oblasti anesteziologie a perioperační medicíny.

Bořivoj Dvořáček se narodil 5. 12. 1920 v Ústí nad Labem v učitelské rodině. Jeho studium na Karlově univerzitě bylo v r. 1939 přerušeno zatčením německými úřady. Prožil 18 měsíců v koncentračním táboře, po osvobození dostudoval medicínu a nastoupil do Vínohradské nemocnice v Praze, kde po praxi na různých odděleních nakonec začal pracovat na klinice chirurgie u profesora Poláka. Anestezii tam měl na starosti chirurg MUDr. K. Susat, účastník tažení americké armády do západní Afriky, kterého tehdy seznámil s bezpečným používáním thiopentalu bostonský anesteziolog H. K. Beecher. Po únoru 1948 odešel Susat do emigrace. V té době si anestezie zajišťovali chirurgové sami. Činili tak na příkaz vedoucího a neradi, protože jejich hlavní touhou bylo operování. K provádění anestezí byli nejčastěji určováni mladí lékaři, kteří toliko kopírovali praxi zkušenějších, ale problematice se hlouběji nevěnovali. Když v roce 1952 nastoupil na chirurgickou kliniku MUDr. Bořivoj Dvořáček, měl zájem o hlubší vzdělání v anesteziologii a při chirurgické práci sekundáře se připravoval na získání anesteziologické odbornosti. Vysoká náročnost chirurgické operativy prof. Poláka ho přiměla seznámit se co nejlépe s moderními anesteziologickými postupy.

V roce 1959 absolvoval víceméně náhodnou shodou okolností (původně vybraný Dr. Minář z Plzně nemohl pro náhlé onemocnění z Československa odjet) roční studijní pobyt na anesteziologickém školicím místě Světové zdravotnické organizace v Kodani. Seznámil se s tehdy již pětiletým provozem jednotky intenzivního léčení, vedené anesteziologem B. Ibsenem. Bylo prvním pracovištěm svého druhu na světě vedeném anesteziology. Podnětem k jeho zřízení byly překvapivě příznivé zkušenosti, získané během epidemie poliomyelitidy v letech 1952–1953, kdy Ibsen organizoval hromadné provádění dlouhodobé umělé plicní ventilace a toalety dolních cest dýchacích u více než 300 nemocných postižených závažnou hypoventilací. Ibsen prosadil zřízení nového pracoviště pro lůžkovou péči

doc. MUDr. Bořivoj Dvořáček, CSc.

(1920–2014)

o nemocné se selhávajícím dýcháním a závažnými poruchami vnitřního prostředí. Ve spolupráci s biochemikem P. Astrupem a anesteziologem J.W. Severinghausenem zahájil cílené monitorování krevních plynů a acido-bazické rovnováhy. Tehdy se prokázalo, že anesteziologové jsou pro léčení nemocných se selháváním základních životních funkcí profilováni nejlépe.

Po návratu z Kodaně do Vinohradské nemocnice se Dvořáček stal v r. 1960 ústavním anesteziologem a později vedoucím druhého samostatného anesteziologického oddělení v civilní nemocnici v Praze (první bylo v nemocnici Bulovka). Dvořáček se vrátil z Kodaně přesvědčen, že nástavbový obor anesteziologie je nezbytné oddělit od chirurgie a rozšířit o lůžkovou resuscitační péči pro nemocné v kritickém stavu. Přihlásil se předsedovi výboru Anesteziologické sekce ČLS JEP J. Hoderovi ke spolupráci a stal se místopředsedou výboru sekce. O oprávněnosti svých návrhů dokázal přesvědčit nejdříve kolegy ve výboru, poté i odpovědné pracovníky ministerstva zdravotnictví. Má velkou zásluhu o to, že ve vyhlášce MZ ČSR č. 72/1971 Sb. o zdravotnických pracovnících a jiných odborných pracovnících ve zdravotnictví byl zřízen základní obor anesteziologie a resuscitace, a že bylo rozhodnuto o budování lůžkových částí anesteziologických oddělení, nejdříve ve velkých nemocnicích a později v ostatních. Tak vznikala dnes obecně známá ARO. Naznačený vývoj měl rozhodující význam pro profil a rozsah úkolů oboru, vyjádřený v koncepci anesteziologie a resuscitace z roku 1974, která je vystihuje čtyřmi tzv. sloupy oboru Anesteziologie a resuscitace. Jsou jimi: anesteziologická péče, resuscitační péče, rychlá zdravotnická pomoc a analgosedace nemocných stížených chronickou a nesnesitelnou bolestí. Dvořáček byl mimořádně aktivní též v zavádění kardiopulmonální resuscitace do první pomoci. S obětavou pomocí svých sester školil KPR ve školách a později její výuku prosadil na Ministerstvu školství jako povinnou do školních osnov, což je považováno za světový primát. Ve své funkci předsedy technické komise pro obor anesteziologie a resuscitace na Ministerstvu zdravotnictví ČSR se zasloužil o zavedení výroby jednorázových plastových injekčních stříkaček. K jeho dalším zásluhám o obor patří vytvoření funkce samostatné anesteziologické sestry (dříve tuto činnost vykonávala volná sálková sestra).

Kromě organizační činnosti pracoval i vědecky. Experimentálně studoval vliv změn obsahu CO₂ v krvi na organismus. V roce 1965 obhájil kandidátskou dizertační práci na téma „Všeobecné klinické využití nových

doc. MUDr. Bořivoj Dvořáček, CSc.

(1920–2014)

poznatků o dýchání“ a po obhajobě habilitační práce na téma „Patofyziologické základy resuscitace nemocných s cerebrovaskulárními příhodami“ dosáhl v roce 1967 hodnosti docenta. V roce 1969 se rozhodl emigrovat. Odešel do Rotterdamu, kde se stal jedním z vedoucích lékařů na anesteziologickém pracovišti nemocnice Erasmovy univerzity, vedeném prof. Keuskampem. Zde pokračoval i ve vědecké práci, světovou proslulost získal za svůj přínos k poznání centrálního anticholinergního syndromu. Ani v zahraničí svůj kontakt s kolegy ve vlasti nepřerušil. Pomáhal organizovat sbírku, s jejíž pomocí se do naší republiky dostávaly odborné publikace, takže naše anesteziologie zůstávala trvale na vysoké profesionální úrovni. I díky jeho pomoci se v Praze mohl v r. 1970 uskutečnit III. evropský anesteziologický kongres. Po odchodu z aktivní činnosti v Rotterdamu zůstal trvale v kontaktu s oborem, jehož vývoj ve světě i u nás bedlivě sledoval, byl řadu let členem mezinárodní redakční rady oborového časopisu Anesteziologie a intenzivní medicína. Za své zásluhy o rozvoj oboru převzal Bořivoj Dvořáček v r. 2008 medaili C. Opitze a v r. 2014 po něm byla pojmenována cena za nejlepší práci z oblasti anesteziologie. Doc. Dvořáček se věnoval publikační činnosti a propagaci anesteziologie mezi laickou i odbornou veřejností doslova až do konce života – zemřel v Rotterdamu 25. 10. 2014.

zpracoval J. Málek

Zdroje:

Dvořáček B. Odkud byl ovlivňován vývoj oboru anesteziologie a resuscitace v poválečném Československu? Anest. intenziv. Med.. 2011;22(1):28-32.

Pokorný J. Vývoj oboru anesteziologie a resuscitace na lékařských fakultách v Praze. Anest. intenziv. Med.. 2011;22(1):33-41.

Málek J. Kdo je kdo v anesteziologii a intenzivní medicíně. Doc. MUDr. Bořivoj Dvořáček, CSc. Anest. intenziv. Med. 2015;26(1):46.

